

ישעיהו פרק ב

מבוא

בפרק זה שלוש חטיבות :

[1] חזון אחרית הימים - העתיד הראוי.

[2] תוכחה על הגאים - ההווה המצוי.

[3] נבואה על יום ה' - הדרך הקשה בה נגיע מן המצוי אל הרצוי.

שאלה מכוונת למידה

מה מייחד את חזון אחרית הימים של ישעיהו?

חזון אחרית הימים

[פסוקים א-ד]

פרק ב נפתח בכותרת דומה לכותרת בפרק א.

בתחילת פרק א נאמר: "חזון ישעיהו בן אמוץ אשר חזה על יהודה וירושלם"

בתחילת פרק ב נאמר: "הדבר אשר חזה ישעיהו בן אמוץ על יהודה וירושלם"

המילים "חזה" (במשמעות "חזון") מורה שזוהי פתיחה לנבואה מרכזית בספר ישעיהו, כמו קודמתה בפרק א.

ישעיהו פרק ב

(א) הדבר אשר חזה ישעיהו בן אמוץ על יהודה וירושלם :

(ב) והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים, ונשא מגבעות, ונהרו אליו כל הגוים :

(ג) והלכו עמים רבים ואמרו :

לכו ונעלה אל הר ה',

וירנו מדרכיו

כי מציון תצא תורה

(ד) ושפט בין הגוים

וכתתו חרבותם לאתים

לא ישא גוי אל גוי חרב

ולא ילמדו עוד מלחמה : פ

להבנת המושג 'אחרית הימים' במשמעות של עתיד קרוב או עתיד רחוק

ישעיהו פרק ב		
(א) הַדָּבָר אֲשֶׁר חָזָה יִשְׁעִיָּהוּ בֶן אֲמוּץ עַל יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם :		
(ב) וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים נִכּוֹן יְהִיֶה הַר בְּיַת ה' בְּרֹאשׁ הַהָרִים, וְנָשָׂא מְגִבְעוֹת, וְנִהְרָוּ אֱלֹיו כָּל הַגּוֹיִם :		
דעת מקרא	רד"ק	סנהדרין צד ע"א
באחרית הימים – הימים העתידיים.	והיה באחרית הימים - כל מקום שנאמר באחרית הימים הוא ימות המשיח.	ביקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח וסנחריב גוג ומגוג ¹ .

1. לאיזה תקופה מכוונים דברי הנבואה של ישעיהו בפסוקים ב-ד? (3 אפשרויות).

תיאור מקומה של ירושלים, והר בית ה' באחרית הימים

2. בפסוקים ב-ד, ירושלים ובית המקדש מתוארים מה יהיה מקומם באחרית הימים, ולתיאור שלושה מאפיינים. השלם את הטבלה:

ירושלים באחרית הימים	ביסוס בכתוב (צטט)
א. ירושלים תהיה גבוהה מכל ההרים.	
ב. הגויים יחפצו בדבר ה' היוצא מבית ה' שבירושלים.	
ג. מירושלים המקדש יצא שלום עולמי המכוון על משפט צדק.	

רש"י, ישעיהו ב, ב
ונהרו - יתקבצו ימשכו אליו כנהרות.

מלבי"ם, ישעיהו ב, ב
ונהרו - ימשכו אליו כנהר המושך. וימליץ² (וימשיל), שהגם שיהיה המקום גבוה מאד ימשכו אליו מרוב חשקם כנהר הנמשך בטבעו אל מקום נמוך.

שאלה מתוך ברות חורף תשע"ה

3. עיין בפסוקים א-ג ובפירוש רש"י והמלבי"ם על פסוק ב, וענה:

- א. כתוב הסבר אחד לדימוי שבמילה "ונהרו" בפסוק ב, וכתוב מה הוא בא לבטא.
- ב. לשם מה ינהרו הגויים לירושלים? הסבר בלשונך.

¹ "והכוונה הייתה בו על חזקיהו ש"ביקש הקב"ה לעשותו משיח וסנחריב גוג ומגוג" (בבלי סנהדרין צד ע"א), ולא עלתה זכותם לכך, ויהיה המעשה על המשיח העתיד לבא" (רמב"ן ויקרא כו, ו)
² המלבי"ם משתמש בפירוש פעמים רבות (85 פעם) בפועל "ימליץ", שמשמעותו "ימשיל", מלשון "משל ומליצה". לאחר המילה ימליץ לרוב המלבי"ם יבאר את המשל הנזכר בפסוק שהוא פירש.

מה בין ירושלים ובית המקדש בפרק א, לתיאור בפרק ב?

4. ירושלים ובית המקדש מתוארים גם בנבואת ישעיהו בפרק א' וגם בנבואת ישעיהו בפרק ב', אולם הבדל תהומי יש בין שני התיאורים הללו. תאר בלשונך ובהרחבה את מאפייניה של ירושלים ובית המקדש לפי כל פרק.

☒ השוואה לתיאור המקדש בספר דברים

בית המקדש כמרכז הצדק של עם ישראל מופיע בספר דברים ומורחב כאן למרכז הצדק העולמי. ההשוואה מקנה את ההכרה כי הצדק של עם ישראל יהפוך ברבות הימים להיות הצדק של העולם כולו:

חזון הר בית ה' - לכל העמים על פי ישעיהו פרק ב	המקום אשר יבחר ה' - רק לעם ישראל על פי דברים פרקים טז-יז
עולים להר "לכו ונעלה אל הר ה'"	עולים להר "ועלית אל המקום אשר יבחר ה'"
עולים למשפט: כל הגויים "ושפט בין הגוים והוכיח לעמים רבים"	עולים למשפט: בני ישראל "דברי ריבת בשעריך ודרשת והגידו לך את דבר המשפט"
מקבלים הוראות כיצד לפתור הסכסוך: "וירנו מדרכיו ונלכה בארחותיו כי מציון תצא תורה"	מקבלים הוראות כיצד לפתור הסכסוך: ושמרת לעשות ככל אשר יורוך: על פי התורה אשר יורוך"

פסוק ד: "וכתתו חרבותם לאתים..."

ישעיהו ב, ד	יואל ד, י
וכתתו חרבותם לאתים וחנוניתיהם למזמרות	פתו אתיכם לחרבות ומזמרותיכם לרמחים

5. עיין בישעיהו פסוק ד, וענה:

- א. הסבר בלשונך את הנבואה "וכתתו חרבותם לאתים, וחנוניתיהם למזמרות".
- ב. מה בין נבואת ישעיהו לנבואת יואל?

ישעיהו ב, ד	
ושפט בין הגוים	והוכיח לעמים רבים
וכתתו חרבותם לאתים	וכתתו חרבותיהם למזמרות
לא ישא גוי אל גוי חרב	ולא ילמדו עוד מלחמה:

רד"ק ישעיהו ב, ד

ושפט - השופט הוא מלך המשיח... אמר כי אם יהיה בין גוי לגוי מלחמה או תביעות ביניהם, יבאו למשפט לפני מלך המשיח שיהא אדון כל העמים, והוא יוכיח לכם ויאמר למי שימצא בו העול, ישר המעוות לבעל דינדך. ומפני זה לא תהיה מלחמה בין עם לעם, כי הוא ישלים ביניהם, ולא יצטרכו לכלי מלחמה, וכתתו אותם לעשות מהם כלי לעבודת האדמה.

שאלה מתוך בגרות קיץ תשע"ה

6. עיין בפסוק ד ובדברי הרד"ק. לפי הרד"ק, מה הקשר בין "ושפט בין הגוים" לבין "וכתתו חרבותם לאתים"?

☒ מרכזיותו של עם ישראל בעיני הגויים לעתיד לבוא

ישנן נבואות נוספות המתארות את ההשפעה שתהיה בעתיד לעם ישראל ולבית המקדש בירושלים, על העולם כולו. כדוגמת: זכריה וישעיהו המתנבאים על בואם של הגויים לירושלים:

☒ זכריה פרק ח

- (כ) כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת עַד אֲשֶׁר יָבֹאוּ עַמִּים וְיִשְׁבְּיוּ עָרִים רְבוֹת:
- (כא) וְהִלְכוּ יִשְׁבְּיוֹ אַחַת אֶל אַחַת לֵאמֹר גִּלְכָּה הִלְוֵךְ לַחֲלוֹת אֶת פְּנֵי ה' וְלִבְקֹשׁ אֶת ה' צְבָאוֹת אֲלֶכָּה גַם אֲנִי:
- (כב) וּבָאוּ עַמִּים רַבִּים וְגוֹיִם עֲצוּמִים לִבְקֹשׁ אֶת ה' צְבָאוֹת בִּירוּשָׁלַם וְלַחֲלוֹת אֶת פְּנֵי ה': ס

☒ ישעיהו נו, ז

וְהִבְיֵאוּתִים אֶל הַר קְדֹשִׁי וְשִׁמְחֹתִים בְּבֵית תְּפִלְתֵי עוֹלְתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם לְרִצּוֹן עַל מִזְבְּחֵי כִּי בֵיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקְרָא לְכָל הָעַמִּים:

כמו כן, הרעיון שבית המקדש מיועד גם לגויים מופיע בעוד מקומות, כגון בתפילת שלמה, אבל שם ביה"ק הוא מוקד תפילה. ובפרקנו הוא מוקד תורה ומשפט:

☒ תפילת שלמה - מלכים א פרק ח

- (מא) וְגַם אֶל הַנְּכָרִי אֲשֶׁר לֹא מֵעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל הוּא וּבָא מֵאֲרֶץ רְחוֹקָה לְמַעַן שְׁמֹךְ:
- (מב) כִּי יִשְׁמְעוּן אֶת שְׁמֹךְ הַגְּדוֹל וְאֵת יְדֹךְ הַחֲזָקָה וְזָרְעֶךָ הַנְּטוּיָה וּבָא וְהִתְפַּלֵּל אֶל הַבַּיִת הַזֶּה:
- (מג) אֲתָה תִשְׁמַע הַשְּׁמַיִם מִכּוֹן שְׁבַתֶּךָ וְעָשִׂיתָ כְּכֹל אֲשֶׁר יִקְרָא אֲלֶיךָ הַנְּכָרִי לְמַעַן יִדְעוּן כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ אֶת שְׁמֹךְ לִירְאָה אֹתְךָ כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְלִדְעוֹת כִּי שְׁמֹךְ נִקְרָא עַל הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר בְּנִיתִי:

☒ הסבת כלי עבודה לכלי מלחמה - ולהפך

ישעיהו ניבא על הסבת כלי מלחמה לכלי עבודה כסימן לשלום.

בספר שמואל נזכר חשש הפוך של הפלישתים שבני ישראל יהפכו את כלי העבודה לכלי מלחמה:

☒ שמואל א פרק יג

- (ט) וְחָרַשׁ לֹא יִמְצָא בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כִּי אָמְרוּ פְּלִשְׁתִּים פֶּן יַעֲשׂוּ הָעִבְרִים חֶרֶב אוֹ חֲנִית:
- (כ) וַיִּרְדּוּ כָל יִשְׂרָאֵל הַפְּלִשְׁתִּים לְלָטוֹשׁ אִישׁ אֶת מַחְרָשְׁתּוֹ וְאֶת אֹתוֹ וְאֶת קַרְדָּמוֹ וְאֶת מַחְרָשְׁתּוֹ:

גם הנביא יואל ניבא על הפיכת כלי עבודה לכלי מלחמה, בשעה שיעלו גויים להילחם על ירושלים:

☒ יואל פרק ד

- (ט) קְרָאוּ זֹאת בְּגוֹיִם קְדָשׁוֹ מִלְחָמָה הָעִירוּ הַגְּבוּרִים יִגְשׁוּ יַעֲלוּ כָל אַנְשֵׁי הַמְּלָחָמָה:
- (י) כֹּתוּ אֶתְיָכֶם לַחֲרָבוֹת וּמִזְמֶרְתֵיכֶם לְרִמְחִים הַחֲלֹשׁ יֹאמֶר גְּבוּר אֲנִי:

○ התוכחה על הגאווה ותוצאותיה

[פסוקים ה-יא]

○ ישעיהו פרק ב

- (ה) בית יַעֲקֹב לָכוּ וְנִלְכָה בְּאוֹר ה':
- (ו) כִּי נִטְשָׁתָה עֲמֻדָּה בֵּית יַעֲקֹב וּבִילְדֵי נְכָרִים יִשְׁפִּיקוּ:
- (ז) וַתִּמְלֵא אֶרְצוֹ כֶּסֶף וְזָהָב וַתִּמְלֵא אֶרְצוֹ סוֹסִים וַאֲיֵן קֶצֶה לְאַצְרָתָיו
- (ח) וַתִּמְלֵא אֶרְצוֹ אֱלִילִים לְמַעֲשֵׂה יָדָיו יִשְׁתַּחֲוּ, לְאֲשֶׁר עָשׂוּ אֶצְבְּעֹתָיו:

○ רש"י ישעיהו ב, ו

כי נטשתה עמך בית יעקב - הנביא מיסב הדיבור אל השכינה, ואומר כי עד הנה עזבת את עמך בשביל עוונם.
ד"א: הנביא מוכיחן ואמר להם כן, כי נטשתה עמך בית יעקב וכו' עזבת את מעשה הטוב אשר על ידו נהיית לעם.

7. בפסוק ו ישעיהו אומר "כי נטשתה עמך בית יַעֲקֹב", הסבר אמירה זו לפי שני הפירושים ברש"י? לפי כל פירוש, ציין למי היא מופנית.

○ ישעיהו ב, ו

...כי מלאו מקדש וענגנים כפולשתים, ובילדי נכרים ישפיקו.

○ רש"י

כי מלאו מקדש - נתמלאו צבאותם ממעשי ארמים, שהיו יושבים במזרח שהיו מכשפים ומשתמשים בשם עכו"ם.
ובילדי נכרים ישפיקו - בועלים בנות עכו"ם ומתערבים בהם ויולדות להם ילדים.

8. בפסוק ו ישעיהו מוכיח את ישראל. באר את התוכחה לפי רש"י.

א. באילו שני חטאים הוא מאשים אותם?

ב. ממי עם ישראל לומד איך להתנהג?

○ ההנגדה שבין העתיד הוורוד להווה הקודר

"בית יעקב לכו ונלכה באור ה'". הנביא פונה לעם הנרגש מגודל החזון, ומיד שב ומזכיר לעם את חומרת מצבו הנוכחי - כי נטשתה עמך בית יעקב - החזון לא יוכל להתממש כאשר אתם, העם בציון, שקועים בדרכי הגויים במקום לשמש אור לגויים. בפסוקים ה-ו ישעיהו מוכיח את העם על מצבו הקודר בהווה, והוא עושה שימוש באותם ביטויים שבהם הוא עשה בתחילת הנבואה, בפסוק ג, כשהוא תיאר את העתיד הוורוד של העולם. המלבי"ם מבאר את ההנגדה בין העתיד להווה.

פסוקים ה-ו הווה
[ישעיהו אומר לישראל:] בית יעקב לכו ונלכה באור ה'
כי נטשתה עמך בית יעקב כי מלאו מקדם ועננים כפלטותים...

פסוק ג עתיד
והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלהי יעקב
וירנו מדרךיו ונלכה בארחותיו כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלם

○ מלבי"ם ישעיהו ב, א

הדבר אשר חזה - בתחילת הסימן (הפרק) יספר איך באחרית הימים כל העמים ילכו בשם ה'. ומן הסיפור הזה התעורר לקרוא לבית יעקב שילמדו מוסר ממה שיעשו העמים, וילכו תכף באור ה'. אולם כרגע התבהל מחזותו מצב בני דורו, שהם לומדים תעתועי העכו"ם והבליהם, וינבא עליהם תוכחה ועונש.

שאלה מתוך בגרות קיץ תשע"ה

9. פסוקים ב-ג מתארים יחסים בין ישראל לעמים כפי שיהיו באחרית הימים, ופסוקים ה-ו מתארים יחסים בין ישראל לעמים כפי שהיו בימי ישעיהו. לפי המלבי"ם, מהו השינוי שיתרחש באחרית הימים? (פרט את ההנגדה).

○ חטאי בית יעקב, וממה הם נגרמים?

ישעיהו פרק ב	
(ז) ותמלא ארצו כסף וזהב ואין קצה לאצרתיו	ואין קצה לאצרתיו
ותמלא ארצו סוסים	ואין קצה למרפבתיו:
(ח) ותמלא ארצו אלילים	למעשה ידיו ישתחוו, לאשר עשו אצבעתיו:

רד"ק ישעיהו ב, ז	
<p>ותמלא ארצו כסף וזהב - אמר כאשר נתמלאה ארצו כסף וזהב וסוסים עד שאין סוף לאוצרותיו ולמרכבותיו, אז נמלאה ארצו אלילים, כמו שאמר "וישמן ישרון ויבטט" (דברים לב, טו)... וזה היה בימי שלמה שהייתה ארץ ישראל מלאה כסף וזהב, ובימות שלמה החלו לעשותם ולעבוד להם.</p>	
דעת מקרא ישעיהו ב, ח	
<p>ותמלא ארצו אלילים - שמרוב טובה ותענוגות בכסף וזהב בסוסים ובמרכבות, באו לידי גאווה ולשכחת אלוקי אמת ועבודת אלילים... למעשה ידיו ישתחוו - בית יעקב משתחוה לאלילים שעשה בידיה, והיא תוכחה לגנאי: מתוך גאותו הגיע האדם לשפלות שהוא משתחוה למעשה ידיו.</p>	

10. עיין בפסוקים ז-ח, ובדברי הרד"ק ודעת מקרא, וענה:

- א. לפי הרד"ק, מה הקשר בין "ותמלא ארצו כסף וזהב... סוסים" לבין "ותמלא ארצו אלילים"?
- ב. מה הן שתי הדוגמאות שעליהן מבסס הרד"ק את דבריו?
- ג. עיין בסוף פסוק ח, והסבר מהי התכונה הנפשית שמובילה את האדם לעבודה זרה (היעזר בדעת מקרא)
- ד. פסוקים ז-ח, הסבר את **התהליך השלם** שמוביל את האדם לעבודה זרה.

○ ישעיהו רומז בנבואתו לפרשת המלך

תוכחת ישעיהו ישעיהו ב, ז-ט	פרשת דיני המלך דברים יז, טז-יז	מלכות שלמה המלך מלכים א, פרקים י-יא
<p>ותמלא ארצו כסף וזהב ואין קצה לאצרתיו ותמלא ארצו סוסים ואין קצה למרפבתיו: ותמלא ארצו אלילים למעשה ידיו ישתחוו, לאשר עשו אצבעתיו: ושח רום אנשים</p>	<p>רק לא ירבה לו סוסים... ולא ירבה לו נשים וכסף וזהב לא ירבה לו מאד לבגדיו רום לבבו מאחיו</p>	<p>וינתן המלך את הכסף בירושלים כפאבנים ומוצא הסוסים אשר לשלמה ממצרים והמלך שלמה אהב נשים נכריות רבות... נשיו הטו את לבבו אחרי אלהים אחרים</p>

11. ישעיהו מפרט רשימה של חטאים שמובילה בסופו של דבר לעבודה זרה. כדי להוכיח את טענתו הוא רומז

בנבואתו למלכים - באופן כללי, ולמלך שלמה - באופן פרטי.

- א. מה הביסוס בכתוב שישעיהו רמז בדבריו למלכים באופן כללי, ולמלך שלמה באופן פרטי?
- ב. מדוע ישעיהו בפסוקים אלו רומז דווקא לפרשת המלך, ולחטאי שלמה - גדול המלכים?

○ מדוע הנביא רומז לחטאי שלמה ולדיני המלך בימיו של עוזיהו?

○ דברי הימים ב, כו

הישגיו של עוזיהו

(ג) בן שש עשרה שנה עזייהו במלכו וחמשים ושתים שנה מלך בירושלם ושם אמו יכליה מן ירושלם: (ד) ויעש הישר בעיני ה' ככל אשר עשה אמציהו אביו: ... (ו) ויצא וילקחם בפלשתים ויפרץ את חומת גת ואת חומת יבנה ואת חומת אשדוד ויבנה ערים באשדוד ובפלשתים: (ז) ויעזרהו האלהים על פלשתים ועל הערבים הישבים בגור בעל והמעוננים: (ח) ויתנו העמונים מנחה לעזיהו וילך שמו עד לבוא מצרים כי החזיק עד למעלה: (ט) ויבן עזיהו מגדלים בירושלם... ויחצב ברות רבים כי מקנה רב היה לו... (יא) ויהי לעזיהו חיל עשה מלחמה יוצאי צבא... (יג) ועל ידם חיל צבא שלש מאות אלף ושבעת אלפים וחמש מאות עושי מלחמה בכח חיל לעזר למלך על האויב: ... (טו) ויצא שמו עד למרחוק כי הפליא להעזר עד כי חזק:

החטא ועונשו של עוזיהו

(טז) וכחזקתו גבה לבו עד להשחית וימעל בה' אלהיו ויבא אל היכל ה' להקטיר על מזבח הקטרת: (יז) ויבא אחריו עזריהו הכהן ועמו כהנים לה' שמונים בני חיל: (יח) ויעמדו על עזיהו המלך ויאמרו לו לא לך עזיהו להקטיר לה' כי לפהנים בני אהרן המקדשים להקטיר צא מן המקדש כי מעלתך ולא לך לכבוד מה' אלהים: (יט) ויזעף עזיהו ויבדדו מקטרת להקטיר ויזעפו עם הכהנים והצרעת זרחה במצחו לפני הכהנים בבית ה' מעל למזבח הקטרת: (כ) ויפן אליו עזריהו כהן הראש וכל הכהנים והנה הוא מצרע במצחו ויבהלוהו משם וגם הוא נדחף לצאת כי נגעו ה':

12. עיין בפסוקים מדברי הימים ב פרק כו, פסוקים ג-כ, וענה:

א. סכם את הישגיו של עוזיהו הנזכרים בפסוקים ג-טו.

ב. תאר בלשונך את חטאו ועונשו של עוזיהו הנזכרים בפסוקים טז-כ.

ג. מה היה הגורם המרכזי לכך שעזיהו עבר מ"ויעש הישר בעיני ה'" עד ל"וימעל בה' אלהיו"? צטט והסבר.

ד. כיצד האירוע המתואר בפסוקים אלו, יש בו בכדי להוכיח את הטענה של ישעיהו בפרק ב פסוקים ז-ט? בסס את תשובתך על הכתוב.

13. המלכים, שלמה ועוזיהו, חטאו בחטאים שונים: שלמה - בע"ז, ועוזיהו - בהקטרת קטורת. לאור המקורות שלמדנו (בשאלה 10) ומה המכנה המשותף לשני החטאים? מה הגורם המשותף שגרם לכישלונם, לדעת הנביא?

○ סיכום הפסוקים וקישור ליחידת הפסוקים הבאה

אימוץ האלילות ותרבות השלטון של הגויים הביא את בית יעקב לגבהות הלב ולהשחתת המידות. התיקון יבוא באמצעות התערבות אלוהית שתשפיל את מעמדו של האדם הגאה, ביום ה', כפי שיורחב בהמשך הנבואה.

○ יום ה' - בו תוסר גאות האדם

[פסוקים יב-כב]

המושג **יום ה'** מובא בדרך כלל כמתאר את התקופה שתביא לאחרית הימים. משמעות המושג יום ה' קשורה למושג **קרבת ה'**, וכולל בתוכו משמעויות מנוגדות. ניתן למצוא בתנ"ך -
 נבואות בהן **יום ה'** מבטא יום שיביא פורענות על **ישראל** (יואל א', טו; יחזקאל י"ג, ה ועוד)
 ונבואות בהן **יום ה'** מופיע כיום בו הפורענות תגיע על **הגויים** (יואל ד', יד; עובדיה א', טו ועוד).
 ניתן להסביר את הביטויים המנוגדים הללו מתוך הבנת מושג קרבת ה'. קרבה זו נובעת מהשגחה גלויה יותר, משכר ועונש גלויים וברורים, ומכאן גם הפורענות לחוטאים (בין אם אלה גויים ובין אם אלה ישראל) וברכה לצדיקים.
 תכליתו של **יום ה'** **בישעיהו** היא בעיקר **בביטול הגאווה האנושית ובהכרת ה'**.

○ ישעיהו פרק ב

(ט) וַיִּשַׁח אֲדָם וַיִּשְׁפֹּל אִישׁ

וְאֵל תִּשָּׂא לָהֶם :

(י) בּוֹא בַצּוּר וְהִטְמֵן בְּעֶפְרַיִם

מִפְּנֵי פַחַד ה' וּמִהֲדַר גְּאוֹנוֹ :

(יא) עֵינֵי גְבוּהוֹת אֲדָם - שְׁפֹל , וְשַׁח - רוּם אֲנָשִׁים ,

וְנִשְׁגָּב - ה' לְבַדּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא :

(יב) כִּי יוֹם לַה' צָבָאוֹת ,

עַל כָּל גְּאוֹהַר וָרֶם , וְעַל כָּל נִשְׂא

וְשֹׁפֵל :

(יג) וְעַל כָּל אַרְזֵי הַלְּבָנוֹן הַרְמִים וְהַנְּשִׂאִים , וְעַל כָּל אֱלוֹהֵי הַבְּשָׁן :

(יד) וְעַל כָּל הַהָרִים הַרְמִים , וְעַל כָּל הַגְּבָעוֹת הַנְּשִׂאוֹת :

(טו) וְעַל כָּל מִגְדַל גְּבוּהָ , וְעַל כָּל חוֹמָה בְּצוּרָה :

(טז) וְעַל כָּל אֲנִיּוֹת תְּרָשִׁישׁ , וְעַל כָּל שְׂכִיּוֹת הַחֲמֻדָּה :

(יז) וְשַׁח - גְּבוּהוֹת הָאָדָם ,

וְשֹׁפֵל - רוּם אֲנָשִׁים ,

וְנִשְׁגָּב - ה' לְבַדּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא :

(יח) וְהֶאֱלִילִים כְּלִיל יַחֲלֹף :

(יט) וּבָאוּ בַּמְעָרוֹת צָרִים וּבַמְחִלּוֹת עֶפְרַיִם , מִפְּנֵי פַחַד ה' וּמִהֲדַר גְּאוֹנוֹ בְּקוֹמוֹ לַעֲרֹץ הָאֲרָץ :

(כ) **בַּיּוֹם הַהוּא** יִשְׁלִיךְ הָאָדָם אֶת אֱלִילָיו כַּסֶּפֶר וְאֶת אֱלִילָיו זָהָב וְאֶשֶׁר עָשׂוּ לוֹ לְהִשְׁתַּחֲוֹת , לְחַפֵּר פְּרוֹת וּלְעַטְלָפִים³ :

(כא) לְבוֹא בְּנִקְרוֹת הַצָּרִים וּבִסְעָפֵי הַסְּלָעִים , מִפְּנֵי פַחַד ה' וּמִהֲדַר גְּאוֹנוֹ בְּקוֹמוֹ לַעֲרֹץ הָאֲרָץ :

(כב) חִדְלוּ לָכֶם מִן הָאָדָם אֲשֶׁר נִשְׁמָה בְּאָפוֹ , כִּי בְמָה נִחְשָׁב הוּא : פ

14. קרא את פסוקים ט-כב, ובצע את המשימות הבאות :

א. סמן **במרקר צהוב** את כל המילים והביטויים שעניינם גובה ועליה, **ובמרקר ירוק** את כל המילים והביטויים שעניינם שפלות וירידה.

ב. **לדעתך**, כיצד מרמזים הביטויים הנ"ל להבנת הרעיון המרכזי בפרק?

³ "לְחַפֵּר פְּרוֹת" - לפי רש"י הכוונה למילה אחת ולבעלי החיים ששמו "חפרפרות". לפי ליברמן "חפר פירות" הוא כינוי לבעל חיים שמחפש פירות והכוונה לעטלף הפירות, ואילו העטלפים המוזכרים בהמשך הפסוק הם **עטלפי החרקים**. שניהם חיים במערות. ומשמעות הפסוק שביום ה', האדם ישליך את האלילים אשר עשה למערות ששם מצווים העטלפים שהם בעלי החיים הבזויים ביותר.

○ פסוק יב

○ רד"ק, ישעיהו ב, יב

ואמר "כי יום לה' צבאות, על כל גאה וְרַם וְעַל כָּל נִשְׂא וְשָׁפַל" - אותו היום יהיה לה' כי הכל יכירו במלכותו, וְשָׁפַל כמו וְשָׁפַל (יושפל).

15. מה הקושי בפסוק יב, במילה "וְשָׁפַל"? וכיצד הרד"ק מיישב קושי זה?

○ פסוקים יב-יז

16. עיין בפסוקים יב-יז, וענה:

- א. מה המשותף לכל הפרטים הנזכרים בפסוקים בפסוקים יג-טז?
- ב. הפרטים הרבים המוזכרים בפסוקים יג-טז הם דימויים. הסבר את הדימוי.
- ג. לפי פסוק יב ופסוק יז מה יעלה בגורלם של כל גבהי הלב, בעתיד - ביום ה'. צטט והסבר.
- ד. מה יהיה מעמדו של הקב"ה ביום ה'? צטט והסבר.

○ פסוקים יז-כא

17. בפסוקים יז-כא, ישעיהו מתאר שלושה דברים מרכזיים שיקרו ביום ה', הסבר אותם בלשונך:

בלשונך	בלשון המקרא
	(יז) וְשַׁח גְּבַהוֹת הָאָדָם, וְשָׁפַל רוּם אֲנָשִׁים, וְנִשְׁגַּב ה' לְבָדוֹ בַּיּוֹם הַהוּא:
	(יח) וְהֶאֱלִילִים כָּלִיל יִחְלֹף: (כ) בַּיּוֹם הַהוּא יִשְׁלִיךְ הָאָדָם אֶת אֱלִילֵי כֶסֶפוֹ וְאֶת אֱלִילֵי זָהָבוֹ אֲשֶׁר עָשׂוּ לוֹ לְהִשְׁתַּחֲוֹת, לְחַפֵּר פְּרוֹת וְלַעֲטֹלְפִים:
	(יט) וּבָאוּ בְּמַעְרוֹת צָרִים וּבְמַחְלוֹת עֶפֶר, מִפְּנֵי פַחַד ה' וּמִהֲדַר גְּאוֹנוֹ בְּקוֹמוֹ לְעָרֵץ הָאָרֶץ: (כא) לְבוֹא בְּנִקְרוֹת הַצָּרִים וּבְסַעֲפֵי הַסְּלָעִים, מִפְּנֵי פַחַד ה' וּמִהֲדַר גְּאוֹנוֹ בְּקוֹמוֹ לְעָרֵץ הָאָרֶץ:

○ מה למעלה ומה למטה?

אחד הדברים הייחודיים בחלק השלישי של הפרק הם רשימת הביטויים שעניינם **גובה ועליה**, ואלו שעניינם **שפלות וירידה**, וכן לפעלים מן השרש נ.ש.א. כיצד מרמזים הביטויים הנ"ל להבנת הרעיון המרכזי בפרק? תיאור מקומו של כל 'גאה ורם' וכל 'נשא ושפלי' מפסוק יג עד פסוק כא, הולך ויורד מגבהי שמים לתחתיות הארץ: מן איתני הטבע - ארזי הלבנון ואלוני הבשן, ההרים הרמים, להישגי הציביליזציה האנושית - המגדלים הגבוהים והחומות הבצורות, עד לאוניות שבים. תיאור זה ממחיש את הרעיון המרכזי שביחידה, בה מתבררת הפרופורציה האמיתית של האדם ופחדו מפני ה' וגדולתו. ההבדל בין מה שמתואר בפסוקים יב-טז לבין מה שמתואר בפסוקים יז-כא הוא הניגוד בין נשגבות ה' - ונשגב ה' לבדו ביום ההוא (משפט חוזר) - לבין גבהות האדם שתיחשף בשיפלותה ואף מעבר לכך, תתחפר מתחת לאדמה מפני פחד ה': "לְבֹא בְּנִקְרוֹת הַצָּרִים וּבְסֻעֵי הַסְּלָעִים". כל איתני הטבע, המסמלים את החוסן בעיני האדם, וכל המעוזים שמקנים לאדם תחושת ביטחון וגאווה, יושפלו.

○ סיכום היחידה כולה

- חזון אחרית הימים ניצב כאידיאל אליו נושא הנביא את עיניו ואליו הוא מכוון את עם ישראל - זהו יעד אליו יכול להגיע עם ישראל **מתוך הכרה בה' ובתורתו**, הכרה בירושלים ומקום המקדש כמוקד למשפט ולשלום בינלאומי. אבל החזון הזה רחוק, משום שעם ישראל שקוע בתרבות זרה של אלילות - במקום להיות אור לגויים הוא מושפע מהם. **במקום לסגוד לאלוקים הוא סוגד לעושר ולמעשי ידיו**. האלילות מסמלת את גאוות האדם בהישגיו החומריים.
- מכאן שהדרך לאחרית הימים עוברת דרך יום ה' שהוא יום דין קשה. ויגיע למסקנה שכל אלה הבל ושקר, ושהוא אינו השולט אלא הנשלט, **ורק ה' לבדו נשגב מעל לכל**, רק אז יוכל חזון אחרית הימים להתגשם.
- המילים המנחות בפרק - מילים של גובה ושפלות, שוזרות את כל חלקי הנבואה, ומעידות על התנועה האפשרית למעלה ולמטה בהתאם **לבחירת האדם**.
- בפרק זה נמצא ניגוד בולט וחד, בין החזון הגדול לבין המציאות בה אנו נמצאים, הנביא מציב את החזון כאתגר ומתאר את הדרך להגיע אליו **מתוך הכרה בגדלות ה' או מתוך פחד מיום ה'**.
- העמדת שתי האפשרויות לבחירה הופיעה גם בפרק א', שם תוארה המציאות שה' דורש לתקנה. אם האדם יתקנה - מה טוב. ואם לא - היא תתוקן בעתיד על ידי ה', בדרך של ייסורים. לאדם יש בחירה ולפיכך קורא הנביא בפסוק האחרון של הפרק: **"חֲדְלוּ לָכֶם מִן הָאָדָם אֲשֶׁר נִשְׁמָה בְּאָפוֹ כִּי בְמָה נִחְשָׁב הוּא"** (ב, כב)